

LBRIS

We know
books

Grigore Gafencu

Discursuri parlamentare

Ediție îngrijită și studiu introductiv de:
Prof. univ. dr. Gheorghe SBĂRNĂ

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**Grigore Gafencu : discursuri parlamentare / ed. îngrij.**

și studiu introd. de

prof. univ. dr. Gheorghe Sbârnă. - Târgoviște :

Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-786-8

I. Sbârnă, Gheorghe (ed. îngrij. ; pref.)

94

929

Proiect editorial susținut de COPYRO – Societate de Gestione
Colectivă a Drepturilor de Autor, președinte Eugen Uricariu.

Centrul de Cercetare a Istoriei și Patrimoniului Cultural
„Grigore Gafencu”, Universitatea „VALAHIA”, Târgoviște.

ISBN 978-606-537-786-8

©Editura Cetatea de Scaun®, Târgoviște, 2025

editura@cetateadescaun.ro, www.cetateadescaun.ro

Tipărit la Editura Cetatea de Scaun

Cuprins

Studiu introductiv.....	7
1. Discurs asupra proiectului de lege pentru înființarea Casei Autonome pentru Ocrotirea și Ajutorarea Personalului C. F. R.	35
2. Deputatul Grigore Gafencu prezintă o amplă analiză asupra situației și politicii externe a României. (Ședința din 3 decembrie 1930).	47
3. Cuvântare ținută la Senat, în ședința comemorativă pentru I. G. Duca. (Ședința din 1 februarie 1934).	71
4. Cuvântare ținută la Senat, în memoria Regelui Belgiei. (Ședința din 19 februarie 1934).	75
5. Cuvântare asupra Legii pentru prelungirea stării de asediu. (Ședința din 7 martie 1934)	77
6. Cuvântare la dezbaterile legii pentru apărarea ordinii în stat. (ședința din 30 martie 1934)	87
7. Discurs la dezbaterile generale asupra Adresei de Răspuns la Mesajul Tronului.(Ședința din 30 noiembrie 1934).	103
8. Comunicare adresată miniștrilor de Interne și al Apărării Naționale. (Ședința din 6 martie 1935)	123
9. Cuvântare la împlinirea a 85 de ani de viață a lui Thomas Masaryk, președintele Republicii Cehoslovace. (Ședința din 7 martie 1935)	127
10. Cuvântare asupra necesității reorganizării armatei. (Ședința din 15 martie 1935).	129

11. Cuvântare asupra politicii financiare a Partidului Național Liberal (Ședința din 30 martie 1935)	139
12. Interpelare cu privire la politica externă. (Ședința din 8 februarie 1937).	149
13. Opiniile asupra problemelor politicii externe a României la începutul anului 1937. (Ședința din 12 februarie 1937).....	153
14. Expunerea ministrului Afacerilor Străine Grigore Gafencu privind țelurile și metodele politicii externe a României. (Ședința din 9 iunie 1939).	173
15. Situația țării. Trei luni după izbucnirea războiului. Cuvântare ținută la Senat în fața Comisiilor întrunite ale Camerei și ale Senatului pentru Afacerile Străine, la 29 noiembrie 1939. 185	
16. Discursul ministrului Afacerilor Străine Grigore Gafencu în Senatul României referitor la poziția guvernului român față de evoluția situației internaționale în primăvara anului 1940. (Ședința Senatului din 18 martie 1940).	197
ANEXA.....	209
Însemnări despre alegerile parlamentare din 1931.....	209
IUBITE DOMNULE PISANI,	215

Studiu introductiv

Dintre personalitățile care au ocupat un loc distinct în Parlamentul României, ce-i drept pentru o scurtă vreme în perioada interbelică, a fost Grigore Gafencu, remarcabil jurnalist, om politic și diplomat.

Descendent dintr-o familie de boieri din Moldova, Grigore Gafencu s-a născut la 30 ianuarie 1892 la București. Tatăl său, Alexandru Gafencu, era fiul Ecaterinei, fiica unui boier moldovean, Iordache Gafencu, iar bunicul său era de origine scoțiană. Mama viitorului jurnalist și om politic era Raluca Costache, nepoată a lui Veniamin Costache, cărturar și om politic, mitropolit al Moldovei. Familia sa s-a stabilit mai întâi la Fălticeni și apoi la București.

Grigore Gafencu a început școala la București, apoi și-a continuat studiile secundare în Elveția, la Glarisegg. În continuare s-a înscris la Facultatea de Științe Juridice de la Geneva, iar după absolvirea acesteia, a plecat la Paris, la Universitatea Sorbona pentru a-și pregăti doctoratul în Drept, pe care îl va obține în 1914. La Paris a frecventat cercurile literare, scriind poezii și chiar mici piese de teatru. În același timp a devenit corespondent la ziarul „Epoca”, considerat atunci cea mai francofilă publicație din România din primele decenii ale secolului al XX-lea.

Revenit în țară în vara anului 1913 pentru satisfacerea stagiului militar, ia parte la cel de al doilea război balcanic, iar în 1916, după intrarea României în Primul Război Mondial, urmează Școala de Aviație de la Botoșani. Alături de francezi participă la acțiunile militare în cadrul escadrilei de observație „Farman VII”, escadrilă mixtă româno-franceză, constituită după sosirea în România a Misiunii conduse de generalul Henri Mathias Berthelot.

Zburând „cu moartea ascunsă între aripi”, Grigore Gafencu va participa la istoricul raid Salonic-Iași din noiembrie 1918, când trecând peste liniile germano-bulgare din Balcani, îl va aduce în țară pe Victor Antonescu – ministrul României la Paris – cu ultimele recomandări ale lui Clemenceau și Franchet d'Esperey privind reintrarea țării în război și colaborarea cu trupele franceze. Rememorând acest moment, după aproape două decenii de la războiul mondial, Grigore Gafencu scria: „Era în ultimele zile ale războiului nostru, la Tecuci. Coboram din avion după o recunoaștere pe front. Doi civili așteptau pe câmpul de aterizare știrile aduse din văzduh – doi miniștri. Unul era Vintilă Brătianu, celălalt I.G. Duca. Venind spre mine, Duca mi-a strâns mâna și mi-a zis cu glas de prietenească aprobare: «Primejdioasă armă ți-ai ales»”¹.

Pentru faptele de arme din războiul de întregire a României, Grigore Gafencu a fost decorat cu înalte ordine militare românești și străine: Ordinul „Mihai Viteazul”, „Crucea de război britanică”, „Coroana României”.

După încheierea războiului, Grigore Gafencu, reprezentant de seamă al generației Marii Uniri, se va dedica profesiei pentru care se pregătise în Elveția și la Paris, avocatura, simțindu-se însă din ce în ce mai mult atras atât spre jurnalistică, cât și spre politică.

În domeniul publicistic va trece rapid de la stadiul de redactor la cel de fondator de ziare, devenind unul din marii gazetari politici ai perioadei interbelice. În 1921 înființează „Revista Vremii”, la scurt timp a preluat conducerea ziarului „Argus”, singura publicație reprezentativă cu tematică preponderent financiară și economică și care nu excludea colaboratori din lumea culturii, iar în 1937 a fondat un veritabil cotidian de mare tiraj,

¹ Grigore Gafencu, *Ideea de ordine. Discursuri parlamentare*, București, Argus, 1934, p.11.

„Timpul”. În aceste publicații a fost prezent ani de zile prin însemnările sale cuprinse în rubrica „Cronica externă”².

De asemenea, a fost unul dintre fondatorii primei agenții telegrafice de presă, „Orient Radio” (Rador), care, înființată în 1921 va fi, până la desființarea ei în 1949, o veritabilă agenție de știri guvernamentale.

Activitatea sa publicistică de gazetar și editor a reprezentat un episod formativ de pregătire și un suport al carierei sale politice. În plan politic Gafencu a debutat ca membru al Partidului Țărănesc, iar din 1926, în urma fuziunii acestuia cu Partidul Național Român, devine membru al Partidului Național Țărănesc, a cărui doctrină o considera cea mai bună, deoarece era națională, democratică și conservatoare. Aceste trei componente erau considerate de Grigore Gafencu fundamentale în definirea unui partid³. Adept convins al democrației, el s-a situat în aripa de centru-stânga a partidului, alături de Mihail Ghelmegeanu, Petre Andrei, Mihai Ralea ș.a.

Politica pentru Grigore Gafencu nu reprezenta un mod de a accede la o situație socială și materială, ci mai degrabă un mijloc de a-și împlini dorința de a avea o contribuție pozitivă la progresul societății. De-a lungul anilor, cele două planuri ale activității sale evidențiază o concordanță a îndelednicirii publicisticii gazetărești cu implicarea activă în viața politică, adică a rămas în egală măsură membru al breslei ziaristilor, cât și membru al lumii politice.

Calitățile deosebite și preocupările multiple l-au propulsat rapid în diferite funcții ministeriale în timpul guvernărilor național-țărăniste: secretar general la Ministerul Afacerilor Străine (1928), evidențiind de la început o predilecție deosebită

² Raul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. I, Ed. Humanitas, 1993, p. 211.

³ „Revista Vremii”, din 10 decembrie 1922.

pentru diplomație și relații internaționale; subsecretar de Stat la Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (14 noiembrie 1929 – 17 iunie 1930); ministru secretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri (17 iunie – 10 octombrie 1930); subsecretar de Stat la Ministerul Industriei și Comerțului (14 iunie – 14 noiembrie 1933); subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (9 iunie – 21 octombrie 1932). Ascensiunea sa, bazată deopotrivă pe confruntarea de idei specific democrației interbelice, dar și pe renumele obținut în presă, îl vor ajuta să accedă și în Parlament. Ales deputat pe listele P.N.Ț. în județul Botoșani, la alegerile parlamentare din 1928, Grigore Gafencu a devenit o prezență activă în forul legislativ al țării, până în 1937.

Ca deputat în 1928 și apoi ca senator din 1934 prezența lui Grigore Gafencu în Parlamentul României s-a făcut remarcată și apreciată prin actualitatea și importanța subiectelor abordate în discursurile sale, prin calitatea intervențiilor și analizelor sale întotdeauna bine documentate, obiective, cu o logică impecabilă, prin tonul calm al omului sigur pe afirmațiile sale, gata oricând de dialog cu preopinienții săi, dar și prin replicile spontane, elegante, inteligente, dar în esența lor amiabile, care lăsau fără replică pe cei cărora le erau adresate și provocau adesea ropote de aplauze în rândul parlamentarilor. Însemnările sale politice pentru perioada 1929 – 1939 reflectă, în mod amplu, uneori aproape zilnic activitatea parlamentară.

Tematica intervențiilor și a discursurilor sale în Parlament a fost diversă: politica externă a României, situația internațională, omagii pentru unele personalități politice interne și externe, pledoarii împotriva cenzurii și stării de asediu din țară, situația economică și financiară a României, pericolele la adresa democrației, situația critică a învățământului, slaba pregătire a

armatei române și slaba ei capacitate de a face față unor atacuri la adresa țării etc.

Discursurile și intervențiile sale în cadrul dezbaterilor din Parlament evidențiază o predilecție deosebită pentru subiectele privind politica externă, diplomația și relațiile internaționale ale României din perioada interbelică.

Recrudescența revizionismului în condițiile accentuării efectelor crizei economice declanșate în 1929 într-o serie de țări europene a reținut cu prioritate atenția deputaților, ca de altfel a întregii opinii românești. O intervenție remarcabilă din acest punct de vedere a avut-o în Adunarea Deputaților, în decembrie 1930, deputatul Grigore Gafencu. El și-a început analiza politică semnalizând evoluția revizionismului maghiar care „în momentul de față nu vine numai de la Budapesta”, ci „vine din multe alte părți și între altele vine și dintr-o țară, spre care merg și au mers întotdeauna toate simpatiile noastre și dragostea noastră cea mai adâncă: Italia”⁴. Politica de revizuire preconizată de acest stat nu pune în joc integritatea teritoriului românesc, dar revizuirea tratatelor unui aliat al României era o politică îndreptată împotriva păcii Europei centrale și, deci, indirect și împotriva țării noastre. Și că un adevăr elementar evident este acela potrivit căruia „pacea Europei Centrale și Orientale este un bloc care nu poate fi tăiat în felii, nici fărâmițat”⁵.

O altă mare putere care în acel timp se manifesta din ce în ce mai hotărât pentru revizuirea tratatelor era Germania, țară cu care România nu avea nici un hotar comun. „Revendicările Germaniei – constata Gafencu – nu ne privesc, deci în mod direct. Totuși nu ne putem dezinteresa de aceste revendicări. În primul rând, fiindcă ele sunt îndreptate împotriva unor state de care ne leagă prietenii și

⁴ Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 3 decembrie 1930, p. 153.

⁵ *Ibidem*.

alianțe. În al doilea rând, fiindcă Germania prin situația ei geografică, prin importanța ei politică și prin dezvoltarea ei economică poate oricând, fie în bine, fie în rău, să aibă o acțiune hotărâtoare asupra păcii europene (...). Europa noastră a devenit așa de mică, în cursul vremii, încât problemele europene sunt strâns legate între ele; pacea pe Rin însemnează astăzi pace pretutindeni”. Dar în afara acestui adevăr general, „care ne interesează ca europeni și ca aliați – continua el – este și o problemă specială care ne interesează direct, o problemă germano-română pe care diplomația noastră, de la război încoace, n-a deslușit-o încă și pe care trebuie să o deslușească; are Germania un interes la revizuirea hotarelor românești? Are Germania interes să împingă la slăbirea și micșorarea statului român?”.

Până la încheierea răspunsului, deputatul Gafencu observa cum proiectul „Mittel-Europa”, plăsmuit în timpul Primului Război Mondial, exercita din nou o crescândă fascinație asupra conducătorilor germani. O confederație tutelară având Dunărea ca principală arteră de comunicație, „dar drept capitală politică Berlinul”, începea să se prefigureze în mintea cercurilor revizioniste și militariste germane. „Dar o asemenea organizație este astăzi o imposibilitate. Statele noi și tinere, care au crescut deasupra ruinelor Statului Habsburgic, nu vor tolera niciodată o tutelă sau o hegemonie”.

După semnarea Protocolului de la Moscova, care a pus prin anticipație în vigoare Pactul Briand-Kellogg, Uniunea Sovietică și România s-au angajat să acționeze reciproc pentru întărirea păcii existente și să se abțină de la orice act de război sau de opresiune. În ceea ce privește recunoașterea oficială a Uniunii Sovietice și a organelor sale, problema nu se putea pune până când guvernul de la Moscova, la rândul său consfințind anumite realități și stări de

drept și de fapt, nu recunoștea în mod oficial și explicit hotarele românești.

În partea finală a amplului său discurs, după trecerea în revistă a direcțiilor-cheie de activitate a diplomației românești, Grigore Gafencu conchidea: „Nu este problemă europeană care să nu ne privească și pe noi și, mai cu seamă, nu este primejdie europeană care să nu se îndrepte împotriva noastră”. De aceea era necesar să se știe pretutindeni că, dincolo de neînțelegerile interne, „stă voința hotărâtă a întregului popor român să-și apere chemarea, hotarele și ființa”. Aceste deziderate erau caracterizate prin succinta formulă: „Pace desăvârșită, pace vie, creatoare de legături statornice și de rodnice colaborări; relațiuni bune de vecinitate cu toată lumea; lealitate desăvârșită față de aliați; situațiuni clare cu toată lumea; colaborare hotărâtă la ideea de comunitate europeană; apărare hotărâtă a tratatelor de pace; credință plină de avânt în chemarea neamului nostru și, mai presus de toate, multă băgare de seamă la tot ce ne înconjoară”.

Acest discurs parlamentar a declanșat luarea de poziție a celor mai avizați exponenți ai vieții politice, de la deputații majoritari naționali-țărăniști, până la cei mai înverșunați opozanți ai lor. Dincolo de opțiunea lor politică, deputații și-au afirmat în esență, adeviziunea la linia imprimată de guvernul politicii externe românești. Aceasta a fost, de altfel, o trăsătură caracteristică a vieții parlamentare românești, constând în manifestarea coeziunii și solidarității în marile probleme privind apărarea unității și integrității patriei.

La alegerile din iunie 1931, organizate de noul guvern condus de Nicolae Iorga, Grigore Gafencu a năzuit la un loc de deputat într-o circumscripție din Ardeal, primind „din partea lui

Maniu, o promisiune destul de vagă”⁶. La următoarea întrevvedere cu Iuliu Maniu, acesta îi comunică faptul că nu i-a rezervat „nici un loc în Ardeal. Stăruie să mă duc la Fălticeni: «Luptă și cazii, așa e politica!»! Plec descurajat la București. Madgearu mă întâmpină cu o propunere: «E un loc liber la Caliacra»”⁷.

Neobținând locul de deputat la aceste alegeri, Grigore Gafencu revine în această circumscripție la alegerile parlamentare din decembrie 1933, când a fost ales senator de Caliacra.

Revenit în Parlament și având în vedere și activitatea în plan diplomatic ca subsecretar de Stat la Externe în guvernele Al. Vaida-Voievod (9 iunie-10 august 1932; 11 august-21 octombrie 1932), Grigore Gafencu a reluat interesul pentru analiza problemelor internaționale și a politicii externe a României. Un exemplu în acest sens îl reprezintă participarea sa la dezbaterile din Senat, din 30 noiembrie 1934, prilejuite de răspunsul la Mesajul Tronului.

Discuțiile care au avut loc cu acest prilej au fost apreciate de el ca fiind de „netăgăduit folos”, deoarece ofereau membrilor Senatului ocazia „de a așeza preocupările noastre politice într-un cadru cât mai larg, de a cerceta situația țării și în lumina întâmplărilor din afară”. Aceasta nu însemna – sublinia el – ca „de dragul unor griji externe, care scapă de sub înrâurirea noastră”, să fie uitate „grijile noastre de toate zilele cărora putem și trebuie să le facem față”, ci pentru a putea evalua corect și acorda „locul cel dintâi” în cadrul grijilor interne acelor de care depind „siguranța, unitatea, statornicia statului”.

Grigore Gafencu considera că în acel moment lumea trecea din nou „prin zile de frământare”, că se făceau simțite „neînțelegeri

⁶ Grigore Gafencu, *Însemnări politice 1929-1939*, Ed, Humanitas, București, 1991, p.141.

⁷ *Ibidem*, p.142.

adânci”, că apăreau temeri privind izbucnirea unor conflicte „cu toată violența” și se manifestă o „psihoză a războiului”. Avea în vedere în primul rând „starea de enervare” și „de teamă” ce cuprinsese Londra, Parisul și Berlinul. „S-ar părea – afirma el în plenul Senatului – că omenirea se simte atrasă spre o nouă catastrofă și alunecă spre ea, nu cu eroismul de altă dată, care înfrunta, fără să-și dea seama, toate nenorocirile războiului, ci cu o desăvârșită luciditate și o lipsă de voință, o lipsă de încredere în puterile națiunii, care ar putea-o împiedica să se prăbușască în prăpastia pe care o vede deschisă în fața ei”⁸.

În ceea ce privește cauzele înrăutățirii situației internaționale, Grigore Gafencu avea în vedere cinci „cauze politice”, care agravaseră în timp criza politică ce „a dăinuit neîncetat de la marea război și până astăzi”.

Prima dintre acestea era „problema Saarului”, teritoriu în care un plebiscit urma să-i hotărască viitorul, „mai tulburătoare”, aprecia el, era „chestia Austriei”, în special după ce Reichul german „și-a îndreptat toate eforturile politice și diplomatice spre mica republică”.

Cel de-al treilea element ce influența situația internațională era „reintrarea Rusiei în «Concertul European»”, primirea ei la Societatea Națiunilor și influența „pe care o poate avea asupra stărilor europene această apropiere a Sovietelor”.

În al patrulea rând era amintită acțiunea teroristă de la Marsilia, ce avusese loc cu puțin timp înainte, la 9 octombrie 1934, căreia îi căzuseră victime regele Alexandru al Iugoslaviei și ministrul de Externe al Franței, Louis Barthou, și cererea guvernului iugoslav de sancțiuni internaționale⁹.

⁸ M.O., nr. 6, Dezbaterile Senatului (în continuare D.S.), ședința din 30 noiembrie 1934, p.40.

⁹ *Ibidem*.